

Tutkimuksia työvoimaan osallistumisesta ja isyysvapaa uudistuksesta

Lauro Carnicelli

On tärkeää, että kansantaloudessa on hyvin toimivat työmarkkinat. Työhaluisten pitäisi voida löytää soveltuvia töitä, ja niiden, jotka eivät ole työllisiä, pitäisi ihannetilanteessa olla tässä tilanteessa omasta tahdostaan. Voitaisiin ehkä ajatella, että tilanne olisi optimaalinen, jos maassa vallitsisi niin korkea työllisyysaste kuin mahdollista. Enemmän työtä tarkoittaa enemmän tuotantoa ja valtiolle enemmän verotuloja palvelujen rahoittamiseen. Yhteiskunnan tavoitteena tulisi kuitenkin olla kansalaisen hyvinvoinnin maksimointi sekä nyt että myös tulevaisuudessa.

Päätös tehdä työtä tai olla tekemättä riippuu sekä henkilökohtaisista että työmarkkinoihin liittyvistä seikoista. Sellaiset tekijät kuin palkkataso, lasten hoito, työmatkojen pituus, työaika ja kotityöt voivat vaikuttaa työnhakupäätökseen. Työmarkkinoiden kireys eli avointen työpaikkojen ja työttömyyden suhde on myös tärkeä, koska se määrittää työn löytämisen todennäköisyyttä.

Väitöskirjani ensimmäisessä esseessä pyrin kehittämään makroteoreettista etsintäkirjallisuutta rakentamalla mallin, joka synnyttäisi havaintoja vastaavan Beveridge-käyrän eli riippuvuuden vapaiden työpaikkojen ja työttömyyden

välillä. Yhdistän kaksi tutkimuskirjallisuuden haaraa, yhtäältä endogeeniseen työvoiman tarjontaan perustuvat etsintämallit ja toisaalta rahoitushokkeja koskevan tutkimuksen, joka ottaa huomioon luottomarkkinoilla vallitsevat vakuusrajoitteet.

Aiemmissa endogeenisen työhön osallistumisen malleissa työmarkkinoiden ulkopuolella olevat henkilöt päättävät joko etsiä työtä tai jäädä työvoiman ulkopuolelle. Jos talouteen kohdistuu positiivinen tuottavuussokki, palkat kohoavat ja markkinoilla on enemmän vapaita työpaikkoja. Tämä lisää työn etsinnän odotettua arvoa ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat alkavat hakea työtä. Seurauksena on työttömyyden kasvu. Tämä näiden mallien ennuste on päinvastainen kuin mitä havaitaan. Ongelma ratkaistaan tässä esseessä lisäämällä malliin rahoitussokit ja limittäiset palkkaneuvottelut. Näillä muutoksilla saadaan teoreettinen malli vastaamaan paremmin olemassa olevia havaintoja.

Esseessä huomataan myös, että työhön osallistumisen marginaali muodostaa uuden mekanismin, jonka kautta kotitaloudet voivat tasoitaa kulutuksen vaihteluita. Tämä vähentää työmarkkinoiden kireyden vaihtelevuutta ajassa. Tulos vahvistaa Shimerin havaitseman ongel-

M.Sc. Lauro Carnicellin (lauro.carnicelli@labore.fi) taloustieteen alaan kuuluva väitöskirja *Studies on Labor Force Participation and Paternity Leave Reforms* tarkastettiin Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa 9.2.2024. Vastaväittäjänä toimi professori Antti Kauhanen Jyväskylän yliopistosta ja kustoksena Klaus Kultti Helsingin yliopistosta. Kirjoitus perustuu väitöstilaisuudessa esitettyyn *lectio praecursoriaan*. Sen on suomentanut Juha Tarkka. Carnicelli työskentelee tutkijana Työn ja talouden tutkimus Laboressa.

man (*Shimer puzzle*) osoittaen, että mallit, joissa työhön osallistuminen määräytyy eksogeenisesti, luonnollisesti yliarvioivat työmarkkinoiden volatiilisuutta.

Väitöskirjan kaksi muuta lukua käyttävät kausaalitutkimuksen menetelmiä tutkimaan isyysvapaaudistuksen vaikutuksia Suomessa. Luvuissa käytetään Tilastokeskuksen rekisteriaineistoa, joka sisältää tietoa henkilöiden tuloista, työmarkkina-asetusta ja perherakenteesta. Tilastokeskuksen aineisto yhdistettiin Kelan kooramaan Lape I -aineistoon, jossa on yksityiskohtaista tietoa käytettyjen isyysvapaiden kestoista.

Yksi ekonometrisen tutkimuksen haasteista on, että ihmiset reagoivat kannustimiin ja suunnittelevat toimintaansa odotettujen tapahtumien pohjalta. Lisäksi heillä on ominaisuuksia, joita tutkijat eivät havaitse. Tämä vaikeuttaa politiikkavaikutusten tutkimista, koska tulemat ovat endogeenisiä.

Jos esimerkiksi olemme kiinnostuneita tutkimaan isyysvapaiden työmarkkinavaikutuksia, emme voi verrata niiden isien palkkoja, jotka käyttävät isyysvapaa, niiden isien palkkoihin, jotka eivät vapaita käytä. Joku isä saattaa ansaita niin paljon enemmän kuin äiti, että yhdessä sovitaan koko perheen edun olevan, ettei isä ota isyysvapaa. Toisaalta perheorientoitunut henkilö voi valita uran, joka helpottaa isyysvapaan käyttöä. Näin ollen nämä isät eivät ole vertailukelpoisia. Esimerkkiemme isät ovat niin erilaisia, ettei heidän vertaamisensa kertoisi paljokaan isyysvapaiden käytöstä.

Ekonometrinen menetelmä, jota käytetään väitöskirjan kahdessa viimeisessä luvussa, on regressioepäjatkuvuusasetelma (*regression discontinuity design*, RDD). Tämä on kvasikokeellinen menetelmä, joka hyödyntää sitä, että jotkut säännöt perustuvat mielivaltaisesti määritelty-

hin ominaisuuksiin, ja näin aiheuttavat eksogeenista vaihtelua, jota voidaan käyttää osoittamaan tarkastellun toimenpiteen kausaalisia vaikutuksia. Tutkimuksen kahdessa viimeisessä luvussa käytän hyväksi sitä, että isyysvapaa koskevan lain muutokset perustuivat raskauksien laskettuun päättymispäivään. Näin perheet, joiden laskettu aika oli juuri ennen lain muuttumista ovat keskimäärin samanlaisia kuin perheet, joiden laskettu aika oli juuri lain muuttumisen jälkeen. Pystyn näin ollen vertaamaan näitä kahta perheiden joukkoa. Jos tilastollisia eroja havaitaan, voin päätellä politiikkamuutoksen vaikuttaneen sen kohteena oleviin perheisiin.

Tutkin neljää Suomessa 2000-luvulla toteutettua isyysvapaaudistusta. Uudistukset lisäsivät isälle korvamerkityn isyysvapaan kestoa, joustavuutta ja rahallista korvausta.

Ensimmäinen johtopäätös on, että perheet arvostavat joustavuutta. Vain ne uudistukset, jotka lisäsivät isyysvapaan käytön joustavuutta, onnistuivat pidentämään käytettyjä isyysvapaita. Toisaalta uudistus, joka pidensi isälle korvamerkityn isyysvapaan kestoa, mutta jossa vapaan ajoittumista säänneltiin tiukasti, ei vaikuttanut lainkaan isyysvapaiden käyttöön.

Luvussa, joka on kirjoitettu yhdessä Terhi Ravaskan kanssa, tutkimme, miten isyysvapaaudistukset vaikuttivat työmarkkinoihin ja puolisoitten välisiin tuloeroihin. Hallituksen tavoite oli, että uudistukset vähentäisivät sukupuolten välisiä tuloeroja. Tulokset osoittavat kuitenkin, että uudistuksilla ei ollut mitään vaikutusta sukupuolten väliseen eriarvoisuuteen eikä äitien ja isien työmarkkinatulemiin. Tämä tulos vaikuttaa masentavalta, koska tavoitetta sukupuolten välisen epätasa-arvon vähentämisestä ei saavutettu. Se on kuitenkin linjassa isyysvapaaudistuksia koskevan tutkimuskirjallisuuden kanssa, joka yleensä päättyy nollatulokseen.

Syntyvyys on Suomessa kaikkien aikojen matalimmalla tasollaan ja myös avioliittojen solmiminen on laskemassa. Tästä syystä tutkin väitöskirjan viimeisessä luvussa, oliko edellisissä luvuissa tarkastelluilla, sukupuolten tasa-arvoa edistämään tarkoitetuilla uudistuksilla, ei-tarkeitettuja seurauksia parisuhteiden kestoon tai

syntyvyyteen. Tulosten mukaan uudistuksilla ei ollut vaikutusta todennäköisyyteen, että pariskunnat pysyivät avio- tai avoliitoissa. Tulokset viittaavat myös siihen, että isyysloman käyttö saattaa lisätä lasten syntymien välistä aikaeroa, varsinkin nuorten äitien kohdalla. □